

Človek.

Ljubi mladeniči in deklice! ali še pómnite, da ste bili nekđaj mnogo manjši in nezmóžnejši, nego li ste zdaj? Tudi pri svojej obleki opazujete, da od dné do dné bolj rastete ter ste večji, kar vam je gotovo všeč, ker dobro znam, da vsi želite, da bi bili skoraj tako veliki, kakor so vaši roditelji in drugi odráščeni ljudé. Ali ste pa užé kdaj pomislili malo, kako da rastete? Tudi pri rastlinah in živalih lahko opazite, da rastó. Mladim drevescem je treba postrézati in o suši jim je treba vode prilivati, da lepo rastó, cvetó in rodé sladko ovočje (sadje). Skrbna gospodinja daje vsak dan piščetom jésti, da so večja in močnejša. Takisto se je godilo in se še godí z vami. Roditelji so vam dajali in vam še dajejo jésti in piti, a to storí, da rastete, niti da veste, kdaj in kakó. Iz hrane, ki jo povžijete, nareja se kri, mesó, kostí, koža itd. Čudno je res, da se iz kruha naredí kri in mesó. Ali tako je tudi pri žitu; zrnice pade v zemljo in segnjije, predno se iz njega prikaže rastlina. Takisto se godí tudi z živežem ali hrano. Prvo delo z živežem opravljajo zobjé, ki živež drobé. Odráščen človek ima 32 večjih in manjših zób. Zobjé so zeló močni in trdni, a časoma se vendar omajajo in izpadejo. Mesto prvih zób (mléčnikov) vzrástejo še drugi, a mesto teh drugih nobeni več: zató jih moramo skrbno varovati in čediti. Kadar pride živež iz ust v želodec, ni več v našej oblasti; obdeluje ga neka notranja kuhinja, iz katere prihaja moč za življenje. Da se pa more to delo rédno in tečno opravljati, treba je človeku tudi zdravega zraka. Kadar človek jenja sópsti, omrzne mu kri in — po njem je. Ako bi pa človek dolgo nič ne jedel, bi mu zrak, ki ga v sé diha, povžil časoma mesó in naposled tudi mózgane; izgubila bi se mu pamet, in njegovemu življenju bi bilo konec. Živež in pa dober, zdrav zrak sta človeku neobhodno potrebna, da more živeti in rasti. Pri vsacem delu pa je treba, da kdo zapoveduje in delo vódi. Tako ima tudi človeško teló svojo nevidno gospodinjo, ki jej pravimo — duša. Njene nevidne služabnice so čútnice, to so bele, tenke nitke, ki so po vsem telesu napeljane. Čútnice naznanjajo dušné ukaze, ter jej sporočujejo vse, kar je treba; a to se vrší tako hitro, kakor pri najhitrejšem telegrafu ali daljnopisu. Le pomislite, kadar kaj berete, kako hitro pregledajo vaše oči črke, besede in stavke! Ravno tako naglo izgovarjajo usta vse, kar vidijo oči. Vsaka besedica je podoba, ki jo oči vidijo. Mala dušna služabnica — vidna čútnica — to podobo hitro pokaže sreú, a srcé zopet ravno tako hitro zapové še drugim služabnikom t. j. glásu, jeziku in ustnicam, da besedo zglasé. Vsak glas pride k ušesom, ki ga razumejo in si ga vpódobijo, ter ga, kakor oči, hitro sreú pokažejo. Takisto delajo tudi vse druge čutilne, okusne in vonjavne (povohne) čútnice. Da-si vsaka čútnica služi samo jednemu posebnemu telesnemu delu, vendar so vse trdno skupaj združene. Če se le malo vrezete, takój vas zabolí po vsem životu, in če se zeló ustrašite, tresó se vam vsi udje.

A čútnice se tudi s človekom vred vedno bolj utrjujejo. Ko ste bili še majheni, marsikaj niste še poznali in razumeli, kar zdaj poznate in umejete. A vendar je vse to, kar zdaj znate, še le mali začetek temu, česar se morete naučiti. Živali ne morejo tako delati. Vendar bolj, kakor vse to, povzdiguje človeka nad vse druge zémeľske stvari njegova neumrjóča duša, ki ima um

in prosto voljo. Duša ga dviguje k svojemu in vseh stvari stvarniku, kateremu je lahko vedno bolj podobna. V duši se odséva božja modrost, dobrotu in mogočnost, kakor se odséva v rosnej kapljici rumeno solnce, da-si le malo, a vendar vedno čisto in svitlo. Bog, ki ni začel in ne bo jenjal biti, dal je človeku neumrjočo dušo, ki je ustvarjena po njegovej podobi. Duše ne moremo videti, ker je nevidna. Stanuje v človeškem telesu. Brez duše bi ne mogli misliti ne živeti. Zatorej nam je treba skrbeti najpred za dušo in potem še le za teló.

(*Iz knjižice „Podučno berilo.“*)

Krki in Krčani.

Krk je domače imé otoku, kateremu Lahi in po njih drugi Evropljani pravijo Veglia. Na tem otoku živi blizu do 17.000 ljudi ter ima med vsemi kvarnerskimi otoci največ prebivalcev. Temni, visoki gozdi, ki so segali do morskih bregov, zalšali so njega dni Krk, a splavali so po vodi. Izmed vseh kvarnerskih otokov je Krk za kmetijstvo najbolj pripraven, zatorej se tudi ondu ljudje s kmetijo najbolj pečajo. Orodje jim je prosto in starodavno, kakor je bilo pred 1000 leti; za umeteljno obdelovanje se nihče ne zmeni in ga tudi nihče ne pozna; vse iznajdbe in véde nadomestuje pridna roka. Zemlja je rodovita, le sem ter tjà nekoliko preplitva, da jej je mnogo dežja treba. Olja in vina na otoku ne raste preveč. Velika nadloga za otočane in večkrat zelo škodljiva za sadeže je silna burja. Velika nesreča je tudi toča, ki se pogostoma usiplje. Krčani imajo velike črede lepih ovac; pod južnim nebom in blagodejnim zrakom zori najslajša trava; zato pa je tudi ovčje mesó v tem kraji prava slaščica, da ga ljudje nad vse drugo cené; drugače pa imajo v jedi ta-le red: V kosilo jim je turšična kaša, zabeljena s svinjskim salom, le malokje z maslom; v južino zelje in krompir z ovčjim mesom, za večerjo ravno to, pa tudi krompir s solato in svinjetino. Tudi močnate jedí radi jedó, posebno si ob nedeljah ž njimi postrežejo. — Zrak je zdrav in čist; tudi ljudje so zdravi, a močnih in velicih je le malo videti. V Evropi se najde težko kraj, da bi se bila ondu stara poštenost tako lepo ohranila, kakor na otoku Krku. Hiše sé malo zapirajo, a vendar je tatvina skoraj popolnem neznana.

J. Teržina.

Na ledu.

Pótok zakril je pod led si obráz,
Valove šumeče ustavlil je mráz;
A dečku veselje na licih žari,
Zadržat na ledu že davno želi.

K potoku koraka, naj tudi sneží,
Poskúsi hoče, če led že drží;
Pogumno se vstopi na zmrznena tlá,
Pogrézne, o gróza! v potoku do dná.

„Na pomoč! že vtápljam!“ kriči na vès glas,
Da slišalo vpitje se v bližnjo je vas;
In sreča! da sosed k potoku prispé,
Predrnega dečka potegne 'z vodé.

Ubožec vès moker domóv pricepljá,
Od mraza se trese, je polhen snegá!
In stáriši hudi ga ostro svaré,
Na led naj se dričat nikar več ne gré!

Ognjeslav Čizelj.